

Uzņēmēju uzskati par ēnu ekonomiku veicinošiem faktoriem un instrumentiem tās mazināšanai

**Latvijas uzņēmēju aptaujas rezultāti
2018. gada jūnijs**

Saturs

Pētījuma apraksts _____	3
Respondentu sociāli demogrāfiskais profils _____	4
Galvenie secinājumi _____	5
Galvenie rezultāti _____	7
Aptaujas anketa _____	14

Latvijas uzņēmēju aptaujas tehniskā informācija

Pētījuma veicējs: sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS

Mērķa grupa: Latvijas uzņēmēji, uzņēmumu vadītāji

Izlases apjoms: 750 respondenti

Izlases veidošanas avots: izlase tika veidota, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes (CSP), Lursoft un publiski pieejamas uzņēmumu datubāzes

Izlases metode: vairākpakāpju kvotu izlase

Aptaujas metodes: telefonintervijas (CATI – *Computer-Aided Telephone Interviewing*), interneta aptauja (CAWI – *Computer-Aided Web Interviewing*)

Ģeogrāfiskais pārklājums: visa Latvija

Aptaujas veikšanas laiks: CAWI – no 26.06.2018. līdz 06.07.2018.
CATI – no 04.07.2018. līdz 23.07.2018.

Datu svēršana: dati tika svērti atbilstoši CSP 2015. un 2016. gada statistikai par uzņēmumu sadalījumu pēc pazīmēm: nozare, darbinieku skaits uzņēmumā un uzņēmuma atrašanās vieta (Rīga/ ārpus Rīgas). Šajā materiālā norādīti svērti procenti un nesvērts respondentu skaits.

Aptaujāto uzņēmēju profils

		Kol. %	Skaitis
Nozare	Ražošana (NACE2 kodi: A, B, C, D, E)	13.8	161
	Tirdzniecība (NACE2 kodi: G)	8.7	119
	Būvniecība (NACE2 kodi: F)	25.5	53
	Pakalpojumi (NACE2 kodi: H, I, J, K, L, M, N, P, Q, R, S)	52.0	417
Darbinieku skaits uzņēmumā	1 - 9 darbinieki (mikrouzņēmumi)	89.3	489
	10 - 49 darbinieki (mazie uzņēmumi)	8.8	156
	50 - 249 darbinieki (vidējie uzņēmumi)	1.6	70
	250 un vairāk darbinieku (lielie uzņēmumi)	0.3	35
Kapitāla izcelsme	Vietējais kapitāls	93.7	673
	Vietējais un ārvalstu kapitāls	4.2	39
	Ārvalstu kapitāls	2.1	38
Reģions (statistiskie reģioni)	Rīga	54.9	313
	Pierīga	13.2	114
	Vidzeme	8.7	80
	Kurzeme	8.2	91
	Zemgale	7.9	88
	Latgale	7.1	64
Uzņēmuma atrašanās vieta	Rīga	54.9	313
	Ārpus Rīgas	45.1	437
Eksporta statuss	Eksportē	20.4	207
	Neeksportē	78.2	538
	Nezina/ grūti pateikt	1.4	5

Bāze: visi respondenti, n=750

Galvenie secinājumi

Galvenie secinājumi

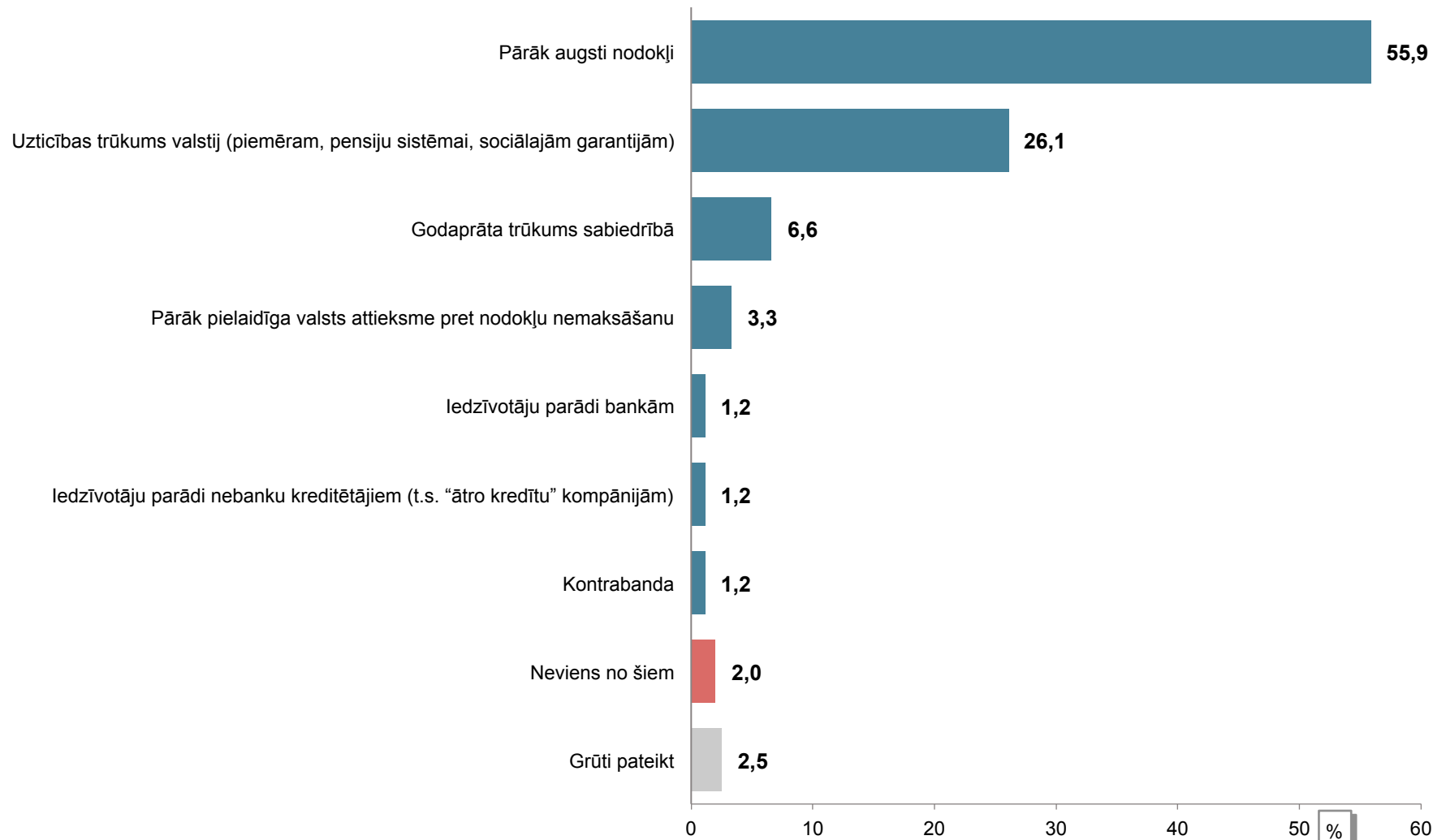
- Saskaņā ar 2018. gada jūnija/jūlija Latvijas uzņēmēju aptaujas datiem, galvenais faktors, kas veicina ēnu ekonomiku Latvijā, ir pārāk augsti nodokļi – to norādījuši vairāk nekā puse jeb 56% uzņēmēju. 26% uzņēmēju uzskata, ka galvenais ēnu ekonomiku veicinošais faktors ir uzticības trūkums valstij (piemēram, pensiju sistēmai, sociālajām garantijām), savukārt godaprāta trūkumu sabiedrībā norādījuši 7% uzņēmēju. Pārējos faktorus norādījuši mazāk nekā 5% uzņēmēju.
- Aplūkojot atbildes dažādās uzņēmēju grupās, vērojams, ka salīdzinoši biežāk uzticības trūkumu valstij kā galveno ēnu ekonomiku veicinošo faktoru norādījuši lielo uzņēmumu vadītāji (43%) un tirdzniecības nozares uzņēmumu vadītāji (33%). Vērojams, ka, pieaugot uzņēmuma lielumam, samazinās uzņēmēju īpatsvars, kas uzskata, ka galvenais ēnu ekonomiku veicinošais faktors ir pārāk augsti nodokļi.
- Vairāk nekā puse jeb 52% uzņēmēju nepiekrīt apgalvojumam, ka darba ņēmēji paši izvēlas "aplokšņu algas", lai izvairītos no dažādām saistībām un uzskata, ka no saistībām pamatā izvairās citu iemeslu dēļ (piemēram, lai uz rokas saņemtu vairāk naudas, jo netic valstij un sociālajām garantijām u.tml.). Turpretī šim apgalvojumam kopumā piekrīt 28% uzņēmēju: 13% kā saistības, kuru dēļ darba ņēmēji paši izvēlas "aplokšņu algas", norādījuši parādus nebanku kreditētājiem, 11% - parādus bankām; citus saistību veidus norādījuši mazāk nekā 5% uzņēmēju. Jāatzīmē, ka lielo uzņēmumu vadītāji biežāk kā saistību veidu, no kuriem darba ņēmēji vēlas izvairīties ar "aplokšņu algām" norādījuši parādus nebanku kreditētājiem (25%), savukārt būvniecības nozares uzņēmumu vadītāji biežāk norādījuši parādus bankām (18%).
- Aptaujas dati liecina, ka vairāk nekā puse jeb 61% uzņēmēju par efektīvāko instrumentu ēnu ekonomikas samazināšanai uzskata darbaspēka nodokļu samazināšanu; 24% uzņēmēju norādījuši uzticēšanās valstij celšanu; pārējos variantus izvēlējušies mazāk nekā 5% uzņēmēju. Aplūkojot uzņēmēju sniegto vērtējumu pēc uzņēmuma lieluma, redzams, ka, palielinoties uzņēmuma lielumam, pamazinās uzņēmumu vadītāju īpatsvars, kas uzskata, ka efektīvākais instruments ēnu ekonomikas samazināšanai būtu darbaspēka nodokļu samazināšana, savukārt vidējo uzņēmumu vadītāji ievērojami biežāk uzskata, ka efektīvākais instruments ēnu ekonomikas samazināšanai būtu stingrāku sodu noteikšana par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas (16%).

Galvenie rezultāti

Uzņēmēju uzskati par galvenajiem ēnu ekonomiku veicinošajiem faktoriem

"A1. Kurš no šiem, Jūsaprāt, ir pats galvenais faktors, kas veicina ēnu ekonomiku Latvijā?"

Viena atbilde

Bāze: visi respondenti, n=750

Uzņēmēju uzskati par galvenajiem ēnu ekonomiku veicinošajiem faktoriem

Atbildes dažādās uzņēmēju grupās

"A1. Kurš no šiem, Jūsaprāt, ir pats galvenais faktors, kas veicina ēnu ekonomiku Latvijā?"

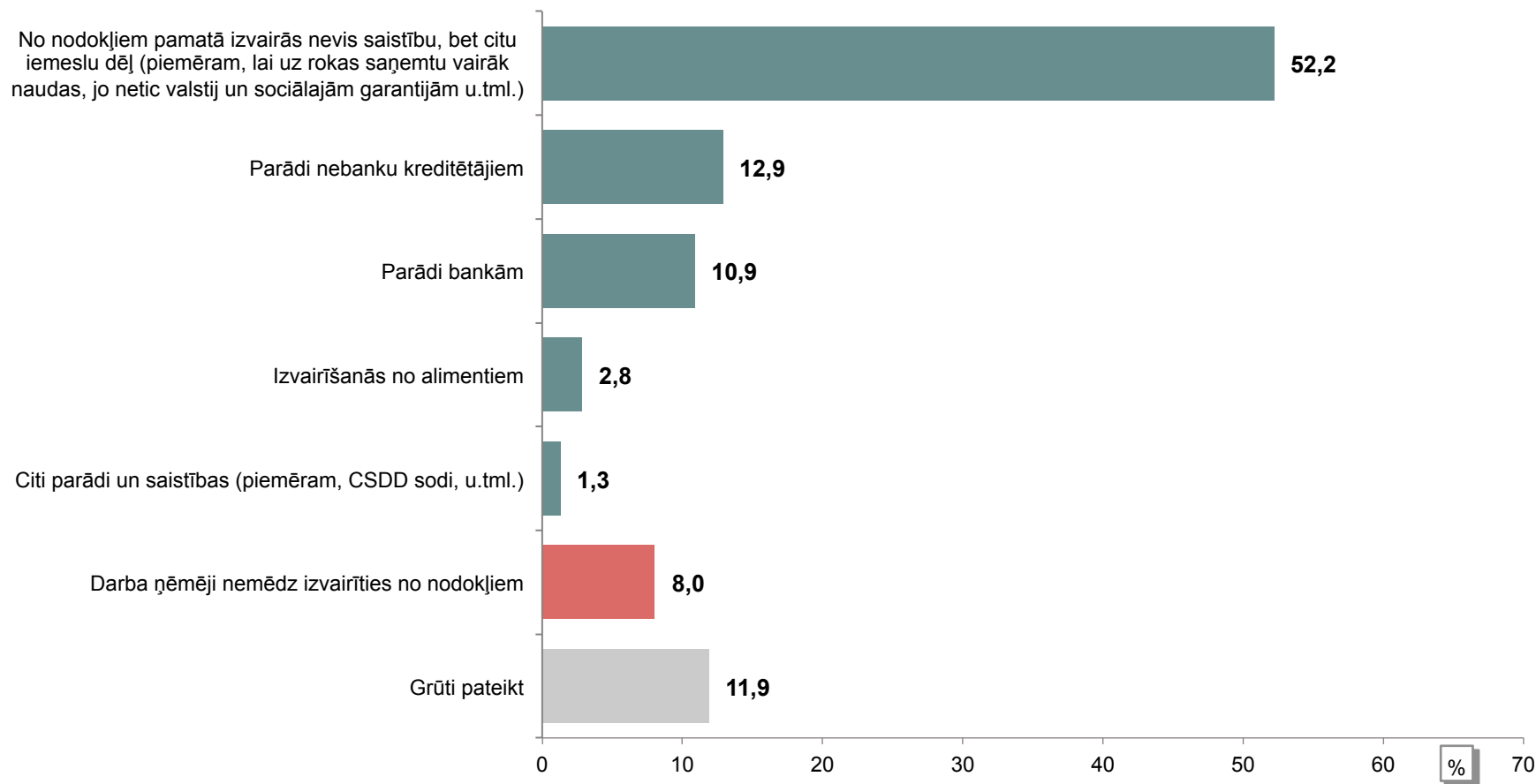
Viena atbilde

Uzņēmēju viedoklis par saistībām, no kurām darba ņēmēji grib izvairīties, izvēloties "aplokšņu algas"

"A2. Nereti tiek norādīts, ka darba ņēmēji bieži paši vēlas saņemt "aplokšņu algas", jo tā viņi var izvairīties no dažādu saistību pildīšanas. Ja jūs tam piekrītat, kurš, Jūsuprāt, ir pats būtiskākais saistību veids, kura dēļ darbinieki nevēlas norādīt visus ienākumus?"

Viena atbilde

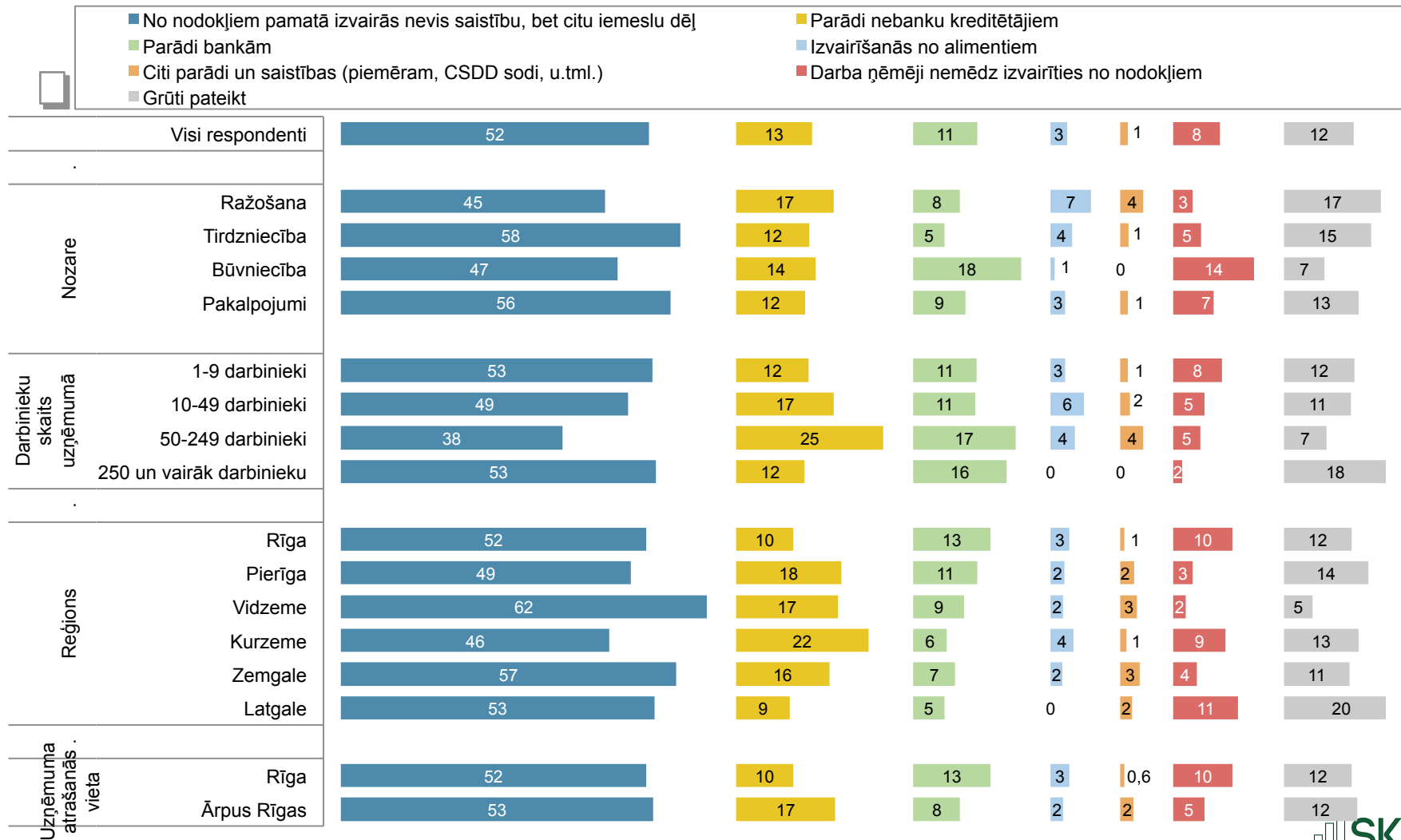
Bāze: visi respondenti, n=750

Uzņēmēju viedoklis par saistībām, no kurām darba ņēmēji grib izvairīties, izvēloties "aplokšņu algas"

Atbildes dažādās uzņēmēju grupās

"A2. Nereti tiek norādīts, ka darba ņēmēji bieži paši vēlas saņemt "aplokšņu algas", jo tā viņi var izvairīties no dažādu saistību pildīšanas. Ja jūs tam piekristāt, kurš, Jūsuprāt, ir pats būtiskākais saistību veids, kura dēļ darbinieki nevēlas norādīt?"

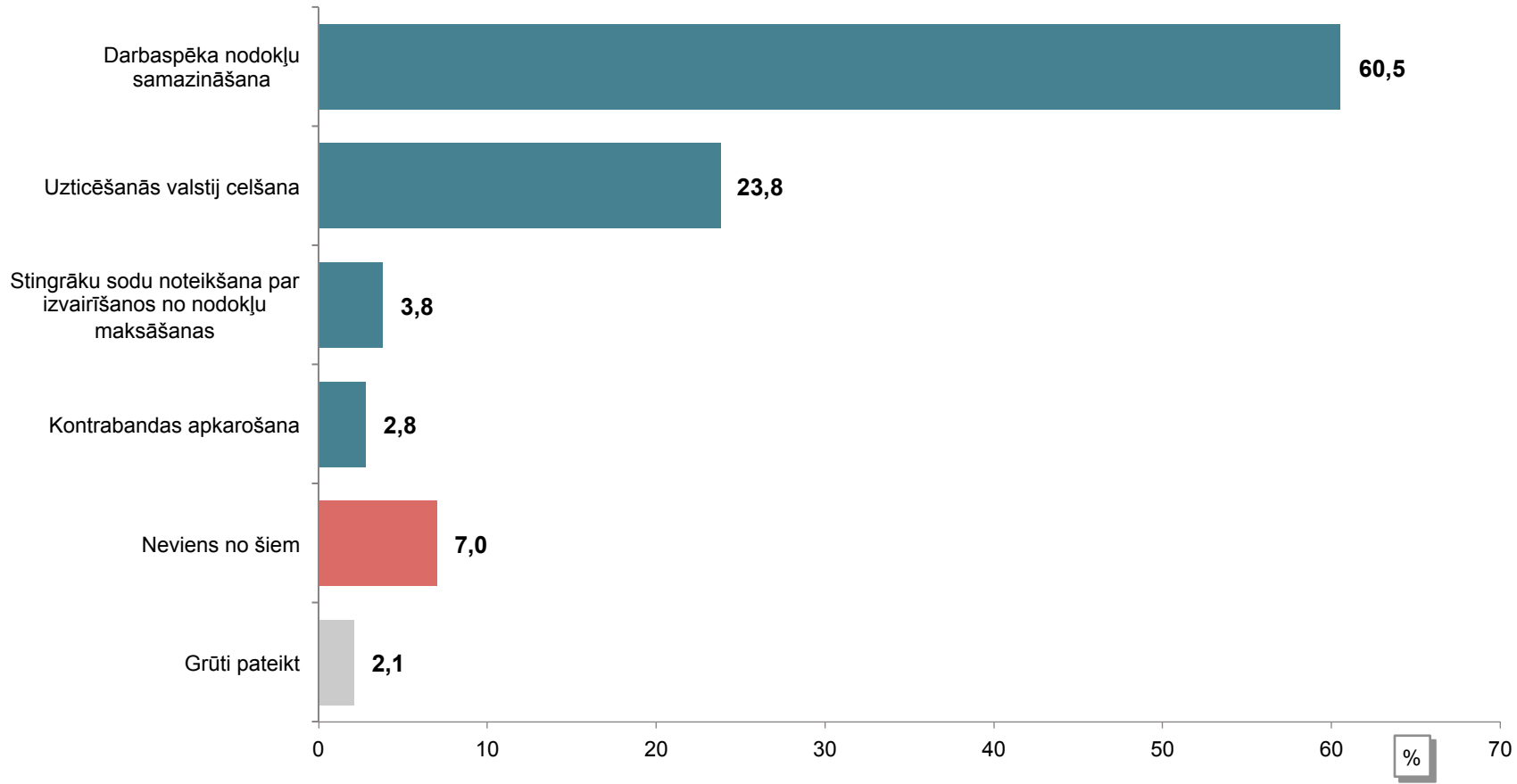
Viena atbilde

Uzņēmēju viedoklis par efektīvāko instrumentu ēnu ekonomikas samazināšanai

"A3. Kurš no šiem, Jūsaprāt, būtu pats efektīvākais instruments, kā valsts varētu samazināt ēnu ekonomiku?"

Viena atbilde

Bāze: visi respondenti, n=750

Uzņēmēju viedoklis par efektīvāko instrumentu ēnu ekonomikas samazināšanai

Atbildes dažādās uzņēmēju grupās

"A3. Kurš no šiem, Jūsaprāt, būtu pats efektīvākais instruments, kā valsts varētu samazināt ēnu ekonomiku?"

Viena atbilde

Aptaujas anketa

Aptaujas anketa

A1. Kurš no šiem, Jūsaprāt, ir pats galvenais faktors, kas veicina ēnu ekonomiku Latvijā?

Viena atbilde

Pārāk augsti nodokļi	1
Uzticības trūkums valstij (piemēram, pensiju sistēmai, sociālajām garantijām)	2
Iedzīvotāju parādi bankām	3
Iedzīvotāju parādi nebanku kredītētājiem (t.s. "ātro kredītu" kompānijām)	4
Kontrabanda	5
Godaprāta trūkums sabiedrībā	6
Pārāk pielaidīga valsts attieksme pret nodokļu nemaksāšanu	7
Neviens no šiem	8
Grūti pateikt	98

A2. Nereti tiek norādīts, ka darba ņēmēji bieži paši vēlas saņemt "aplokšņu algas", jo tā viņi var izvairīties no dažādu saistību pildīšanas. Ja jūs tam piekristat, kurš, Jūsaprāt, ir pats būtiskākais saistību veids, kura dēļ darbinieki nevēlas norādīt visus ienākumus?

Viena atbilde

Parādi bankām	2
Parādi nebanku kredītētājiem	3
Izvairīšanās no alimentiem	1
Citi parādi un saistības (piemēram, CSDD sodi, u.tml.)	4
No nodokļiem pamatā izvairās nevis saistību, bet citu iemeslu dēļ (piemēram, lai uz rokas saņemtu vairāk naudas, jo netic valstij un sociālajām garantijām u.tml.)	5
Darba ņēmēji nemēdz izvairīties no nodokļiem	6
Grūti pateikt	8

A3. Kurš no šiem, Jūsaprāt, būtu pats efektīvākais instruments, kā valsts varētu samazināt ēnu ekonomiku?

Viena atbilde

Darbspēka nodokļu samazināšana	1
Uzticēšanās valstij celšana	2
Stingrāku sodu noteikšana par izvairīšanos no nodokļu maksāšanas	3
Kontrabandas apkarošana	4
Neviens no šiem	7
Grūti pateikt	8

Projekta darba grupa: Arnis Kaktiņš, Māra Alksne
Par lauka darba norisi atbildīgā: Vineta Puķe, Simona Ogoļeva
Datu masīvu veidoja: Ilze Grase

SKDS

tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs
Baznīcas iela 32-2, Rīga, Latvija, LV-1010
Tālr.: +371 67 312 876, e-pasts: skds@skds.lv
www.skds.lv